

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เชิงวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพป่า และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดอนมะหรี 2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอด และกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่นในเด็ก เยาวชน และชุมชนด้วยภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนดอนมะหรี และ 3) เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่น และสำนึกการอนุรักษ์ป่าชุมชนดอนมะหรี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การจัดเวทีชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่เนื้อหา

ผลการศึกษามีดังนี้

สภาพป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดอนมะหรี พบว่า ป่าดอนมะหรีในอดีตมีพื้นที่มากกว่า 100 ไร่ แต่ปัจจุบันดอนมะหรีมีพื้นที่ 75 ไร่ ลักษณะทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณ ภายในประกอบด้วยแหล่งพืชสมุนไพร พันธุ์ไม้หายาก สัตว์และแมลงต่างๆจำนวนมาก และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของประชาชนในชุมชน ปัจจุบันพบปัญหา เช่น มีขยะและถุงพลาสติกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเศษผ้า /เสื้อผ้าต่างๆ ที่คนนำมาทิ้ง ซึ่งแนวทางในการแก้ปัญหา ได้แก่ การรณรงค์ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันอนุรักษ์และเฝ้าดูแลรักษาป่า การตั้งกฎการเข้าป่าดอนมะหรี

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกรักท้องถิ่นในเด็ก เยาวชน และชุมชน มีกระบวนการที่หลากหลาย ได้แก่ การศึกษาบริบทประวัติศาสตร์ชุมชน การศึกษาดูงานในพื้นที่อนุรักษ์ป่าต้นแบบ การสำรวจพื้นที่และการใช้ประโยชน์จากป่า การรณรงค์สร้างจิตสำนึกรักษ์ป่า เช่น กิจกรรมการปลูกป่า การเปิดเพลงดอนมะหรี และเพลงมนต์รักดอนมะหรี สื่อสารผ่านหอกระจายข่าว การจัดงานมหกรรมปลูกป่า การสร้างสรรค์สื่อเพื่อสืบสานงานอนุรักษ์ดอนมะหรี โดย แต่งเพลงต่างๆ การร้องสรภัญญะการรักป่า การร้องเพลงรักป่า ผญารักป่า กลอนลำรักป่า และการลำกลอนลำประวัติศาสตร์บ้านเชียงเพ็ง การจัดเวทีเสวนาการอนุรักษ์ป่า และเวทีคืนข้อมูลชุมชน

ผลในเชิงประจักษ์ที่สะท้อนถึงสำนึกการอนุรักษ์ป่าชุมชนดอนมะหรี ซึ่งเชื่อมโยงกับสำนึกรักท้องถิ่น ได้แก่ คนในชุมชนไปร่วมปลูกป่าเป็นจำนวนมาก การตัดต้นไม้มีน้อยลง มีการกำหนดหลักการเก็บเห็ดเพื่อการอนุรักษ์ มีการประกาศห้ามจับสัตว์ป่าจากดอนมะหรี กลุ่มผู้ใหญ่มีพื้นฐานความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่า มีการประพันธ์เพลงมนต์รักดอนมะหรีเด็กร้องเพลงได้ทั้งที่เมื่อก่อนไม่ได้ให้ความสนใจ มีการใช้เพลงปลูกจิตสำนึกให้เด็กๆ ขยายไปพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ โรงเรียนบ้านเขโนนม่วง มีนโยบายให้เปิดเพลงเป็นสัญญาณเข้าแถวหน้าเสาธงทำกิจกรรมตอนเช้าทุกวัน และเปิดเพลงภาคบ่ายหลังจากเปิดเพลงให้ความรู้ นอกจากนี้คุณครูสอนอนุบาลยังเอาเพลงไปสอนให้เด็กอนุบาลร้อง จนเด็กอนุบาลร้องได้ทุกคน ถือเป็นการปลูกจิตสำนึกไว้ตั้งแต่ยังเด็ก เกิดการสอนบูรณาการโดยใช้ป่าดอนมะหรีเป็นสื่อ มีแผนการปลูกป่าเพิ่มเติมอีกด้วย